

Studija slučaja:

Državljanstvo, integracija i popis stanovništva na jugu Srbije

Izvučene pouke iz aktivnosti izgradnje mira na Kosovu i u Srbiji

UVOD

Ova studija slučaja analizira podršku koju je Inicijativa za mirne promene (PCi) pružila savezu lokalnih organizacija na jugu Srbije, koji je realizovao inicijativu koja je imala za cilj da unapredi učešće albanske manjine u zemlji na nacionalnom popisu 2022. godine. Studija slučaja nastoji da kontekstualizuje ovu inicijativu u okviru šire vizije procesa izgradnje mira na Kosovu i u Srbiji, da opiše specifične oblasti u kojima je nastojala da postigne promene i analizira društvene i političke uslove nakon popisa stanovništva, i da izvuče zaključke u vezi sa njenim širim uticajem na odnose među pojedincima, institucijama i zajednicama. Studija slučaja predstavlja pouke koje je izvukla grupa lokalnih organizacija, kada je reč o ključnim faktorima za budući uspeh ovakvih procesa. Pored toga, gde je moguće, studija nastoji da izvuče pouke koje bi koristile sličnim intervencijama u regionu, a posebno za budući popis stanovništva na Kosovu, prvobitno planiran za 2023. godinu. Pouke izvučene iz ove inicijative naglašavaju sledeće zaključke:

- U područjima koja su bila pogođena sukobom, marginalizovana ili obeležena neučešćem u građanskim i političkim procesima, svaki nedostatak u organizaciji takvih procesa može se smatrati namernim pokušajem marginalizacije ili diskriminacije. Trebalo bi uložiti posebne napore da se obezbedi dostupnost i jasnost informacija, proaktivni pristup i ciljani napor na inkluziji.
- Organizacije koje imaju iskustvo iz prve ruke u radu na uključivanju manjina i marginalizovanih grupa u procese građanskog i političkog učešća zapravo su neprocenjiv izvor pouka i treba ih iskoristiti za dobijanje informacija koje su preko potrebne u planiranju sličnih procesa.
- Političko rukovodstvo predstavlja ključni faktor u izbegavanju pretnje neučešća. Dobronamerni gestovi političkih ličnosti i angažovanje međunarodnih zainteresovanih strana, mogu odigrati ključnu ulogu u pružanju doprinosa izgradnji poverenja.
- Organizacije civilnog društva mogu odigrati ključnu ulogu u omogućavanju angažovanja marginalizovanih i manjinskih grupa, posebno kada već imaju prethodno uspostavljene veze sa ovim delom stanovništva.
- Učešćem u procesu, kao što je popis stanovništva, manjinske zajednice pokazuju osećaj građanskog angažovanja i lokalne pripadnosti koje institucije i većinska zajednica u celini treba da promovišu.

Izazovi u procesu izgradnje mira na jugu Srbije

Albanska manjina u Srbiji živi u tri opštine na jugu - Preševu, Bujanovcu (Pčinjski okrug u Srbiji) i Medveđi (Jablanički okrug); na albanskom: Preshevë, Bujanoc i Medvegja - koje se nalaze u nekim od najsiroromašnijih delova zemlje. Tenzije sa centralnom vlašću datiraju još iz vremena raspada Jugoslavije. Neposredno nakon oružanog sukoba na Kosovu, u albanskoj manjini se pojavio vojni otpor. Direktni oružani sukob je formalno okončan 2001. godine, sporazumom koji je podrazumevao policijski aranžman koji bi oslikavao etnički

sastav regiona. Međutim, periodični akti nasilja nastavljeni su godinama nakon toga. 2012. godine u centru Preševa podignut je spomenik borcima koji su pružili otpor Srbiji. Njegovo prisilno uklanjanje od strane Vlade Srbije još jednom je skrenulo pažnju na potencijal za javljanje konfliktu u regionu i podstaklo veće međunarodne napore ka rešavanju sukoba. OEBS je 2013. godine posredovao između albanskih predstavnika i Vlade Srbije u pripremi Plana od sedam tačaka za poboljšanje položaja albanskog stanovništva.

Plan od sedam tačaka za opštine Preševac, Bujanovac i Medveđa

Plan od sedam tačaka je zvaničan dokument Vlade Srbije koji predviđa niz koraka o kojima vlada prihvata da razgovara u cilju poboljšanja položaja albanskog stanovništva u navedenim područjima. Sedam oblasti plana su:

- zastupljenost i integracija u državne institucije
- ekonomski oporavak
- službena upotreba jezika
- pismo i nacionalni simboli
- decentralizacija u pravosuđu
- obrazovanje, kultura i mediji
- zdravstvena i socijalna zaštita
- mere bezbednosti i izgradnje poverenja.

Razgovori o pitanjima istaknutim Planom vođeni su s vremena na vreme i doveli su do izrade kratkoročnih, srednjoročnih i dugoročnih obaveza Vlade Srbije, koje su u različitim fazama primene. Plan od sedam tačaka ne uživa veliku vidljivost i malo je poznat u Srbiji, čak i u zajednicama koje su navedene kao njegovi korisnici.

Uprkos tome što čine veoma mali deo stanovništva, prava albanske manjine su tema koja se konstantno provlači u međunarodnim odnosima Srbije, zahvaljujući njihovoj tesnoj povezanosti sa produženim konfliktom sa Kosovom. Široke garancije za manjinska prava zapisane u ustavu Kosova, učestalo skretanje pažnje na poteškoće sa kojima se suočava srpska zajednica na Kosovu i centralni značaj pitanja stvaranja Zajednice opština sa srpskom većinom (ZSO), od koje se očekuje da ponovo ojača prava srpske manjine,

podstiče ponovljene pozive, kako civilnog društva tako i političkog rukovodstva Albanaca u Srbiji, na prekogranični reciprocitet u pogledu manjinskih prava. Iako se ovo ne smatra realnom perspektivom, njegovo ponovno pojavljivanje, kako među građanima tako i među političkim glasovima na Kosovu, zapravo ukazuje da može delovati kao prepreka na putu ka postizanju važnih odrednica za napredak u normalizaciji odnosa između Kosova i Srbije, uključujući stvaranje ZSO.

Zgrada opštine u Preševu
Foto: Agon Islami

Iako srpski politički sistem ne predviđa garantovanu zastupljenost albanske manjine, jedan Albanac je izabran za poslanika u Narodnoj skupštini u svakom sazivu još od 2006. godine. U skupštinskom sazivu 2020-2022, u kontekstu koji se tumači kao država koja je zarobljena od strane vladajuće stranke, predstavnik albanske manjine je smatran jednim od najvažnijih opozicionih glasova u političkim institucijama Srbije. Isti poslanik je ponovo izabran na parlamentarnim izborima 2023. godine. Iako je odziv Albanaca na izborima u ovom delu zemlje bio znatno veći nego 2022. godine, ovo nije bilo dovoljno da se obezbedi više od jednog poslaničkog mesta za albansku manjinu.

Kao jedna od priznatih nacionalnih manjina, albanska zajednica bira članove Nacionalnog saveta za nacionalne manjine, koji može da ostvaruje prava u oblasti kulture, obrazovanja, informisanja i službene upotrebe jezika. Savet se finansira iz budžeta Republike Srbije, nezavisno od budžeta jedinice lokalne samouprave. I budžet i broj članova se baziraju na popisnim podacima. Shodno tome, 2014. godine je broj članova opao sa 29 na 15 nakon što je veliki deo albanske

zajednice bojkotovao nacionalni popis 2011. godine. Vlada Albanije je 2019. godine donela odluku da podrži Albance van svojih granica i da finansira Nacionalni savet Albanaca u Srbiji. Od tada je i Vlada Kosova počela da finansira albansku zajednicu, što je izazvalo još više kontroverzi zbog nepriznatog statusa Kosova. Jedan od istaknutih primera je zabrana prikazivanja filma u Bujanovcu koji je finansijski podržala Vlada Kosova.¹

Vlada je 2000. godine, kao odgovor na krizu na jugu Srbije, osnovala Koordinaciono telo za opštine Preševo, Bujanovac i Medveđa kako bi dodatno posvetila pažnju politici, bezbednosti i ekonomiji regiona, sa ciljem da unapredi životni standard i zaštiti prava. Aktivnosti Koordinacionog tela daju prioritet pitanjima obrazovanja, socijalnih pitanja, ekonomskog razvoja i jačanja civilnog društva. Iako većinu lokalnih zaposlenih čine etnički Albanci, kritikovan je što nije imenovao Albance na strateške i rukovodeće funkcije.

¹ Balkan Insight, 17. avgust 2023, “Ethnic Albanian producer slates Serbian ban on his films as censorship”

Uprkos ovim mehanizmima, međutim, region - a posebno albansko stanovništvo - nastavlja da doživljava različite vidove marginalizacije. Najveću zabrinutost izaziva praksa „pasivizacije adresa“, u skladu sa kojom vlada u suštini otkazuje prebivalište osobama za koje nije utvrdila da žive na njihovoj navedenoj adresi. Bez dokaza o prebivalištu, ne može se obezbediti pristup povlasticama kao što su penzije ili druge beneficije. Ova praksa značajno utiče na svakodnevni život, ali oni čija je adresa pasivizirana često nisu obavešteni i nisu upoznati sa mehanizmima žalbe.² Vladina politika loše utiče i na obrazovanje, imajući u vidu da su albanska deca učila skoro 20 godina iz sažetaka lekcija ili iz ilegalnih udžbenika koji odstupaju od nacionalnih. Nedoslednosti izazvane ovom praksom predstavljaju ozbiljan nedostatak po albansku zajednicu. Ovo takođe predstavlja poteškoće za nastavnike koji pripremaju beleške iz udžbenika na srpskom jeziku, koje prevode na albanski i potom diktiraju učenicima tokom nastave. Dok je

situacija za osnovce konačno rešena 2022. godine, srednjoškolci su školsku godinu 2023. započeli bez udžbenika na albanskom jeziku. Univerzitetsko obrazovanje na albanskom jeziku je dostupno samo na isturenom odeljenju Ekonomskog fakulteta iz Subotice u Bujanovcu, zbog čega veliki broj Albanaca iz Bujanovca, Preševa i Medveđe studira na Kosovu, u Severnoj Makedoniji ili Albaniji.

Odsustvo napretka u prekograničnom reciprocitetu između Srbije i Kosova znači da se ne priznaju diplome o svršenom obrazovanju koje je izdala Vlada Kosova. Priznavanje diploma je navedeno kao ključno za integraciju Albanaca. Ovo pitanje je bilo deo Plana od sedam tačaka i Vašingtonskog sporazuma (2020), kao i inicijative za takozvani „Mini Šengen“ koja je pokrenuta u okviru Berlinskog procesa EU. Nepriznavanje diploma sprečava zapošljavanje u državnoj upravi, zdravstvu i pravosuđu i predstavlja još jedan razlog odlaska mladih Albanaca put zemalja zapadne Evrope.

Kontekst popisa stanovništva iz 2022. godine

Albanska zajednica na jugu Srbije bojkotovala je poslednji popis (2011. godine), delom zbog neslaganja oko jezika na kojem su sačinjeni popisni obrasci i jezičkih veština sakupljača podataka. Bilo je i sporova oko toga kako će se prilikom popisa registrovati pripadnici dijaspore. Preovladavao je osećaj da će bojkot pomoći da se skrene pažnja na razna nerešena pitanja koja se odnose na obrazovanje, jezik i simbole, kao i opšti ekonomski nemar. Rezultat bojkota bio je da je popisano manje od 6.000 Albanaca, što je dalje imalo posledice na donošenje odluka Vlade Srbije u pogledu raspodele sredstava i zastupljenosti Albanaca u javnim institucijama.

Uoči popisa 2022. godine, postignut je širok konsenzus među političkim i građanskim akterima u nameri da se obezbedi potpuno popisivanje stanovništva. Dana 25. jula 2022. godine, politički i institucionalni predstavnici etničkih Albanaca

potpisali su zajedničku deklaraciju o učešću. Deklaracija je usledila nakon niza konsultacija sa Misijom OEBS-a u Srbiji i Ministarstvom za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog Srbije. Proglašene procedure za predstojeći popis stanovništva (planiran za period od 1 - 30. oktobra 2022) predstavljale su odgovor na zabrinutosti koje su ranije identifikovane kao značajne za manjinsko stanovništvo; na primer, građanin bi mogao da registruje celu svoju porodicu, bez njihovog prisustva. Važno je da su popisni obrasci takođe bili odštampani na albanskom jeziku.

Izbegavanje bojkota 2022. godine takođe je bilo povezano sa obnovljenim osećajem svrhe u vezi sa sprovodenjem Plana od sedam tačaka za integraciju albanske zajednice, sa time da je Misija OEBS-a u Srbiji odigrala odlučniju ulogu. Ovo je dalje usložnjeno činjenicom da je postojala duboka zabrinutost oko uticaja koji bi bojkot imao na opštinska izdvajanja za Preševo, Medveđu i Bujanovac sa centralnog nivoa. Lokalni zvaničnici su takođe napomenuli da je Priština ohrabrla zajednicu da Albanci „ustanu i budu popisani“.

2 Inicijativa mladih za ljudska prava (2023),
Pasivizacija adresa Albanaca u Preševskoj dolini kao
diskriminaciona praksa

Podrška civilnom društvu u rešavanju izazova

Planovi za sprovođenje popisa stanovništva na Kosovu i u Srbiji bili su poznati izvesno vreme. Pre prekida izazvanih pandemijom KOVIDA-19, procenjeno je da bi se dva popisa mogla održati u slično vreme. Diskusije u okviru Savetodavne grupe (pogledajte uokviren tekst) koju je sazvala Inicijativa za mirne promene (PCi) sugerisale su

da bi popisi mogli pružiti priliku da se izgrade prakse saradnje između civilnog društva u obe zemlje, oko pitanja koja se odnose na integraciju manjina. Kao i u Srbiji, na poslednjem popisu stanovništva na Kosovu zabeležen je bojkot manjinske zajednice.

REGJISTROHU

Savetodavna grupa u sklopu projekta Jačanje lokalnih glasova

Kao deo trogodišnjeg projekta Jačanje lokalnih glasova za pravičan razvoj, Inicijativa za mirne promene (PCi) je sazvala redovne sastanke Savetodavne grupe, sastavljene od predstavnika civilnog društva, novinarske i akademske zajednice, kako bi (1) se u redovnim intervalima osvrnuli na celokupan napredak aktivnosti, koje su obuhvatale širok spektar oblasti i specijalizacija , i (2) sagledalo kako bi aktivnosti mogle da imaju veći strateški uticaj na celokupan kontekst odnosa između Kosova i Srbije kroz, na primer, nove mogućnosti za saradnju, razmenu i učenje, ili šire zagovaranje tema obuhvaćenih projektom.

Tokom inicijalnih sastanaka Savetodavne grupe, ocenjeno je da postoji mogućnost da se na Kosovu i u Srbiji proces popisa održi otprilike u isto vreme i da bi isti mogli da postave osnov za smislenu i praktičnu saradnju između grupa civilnog društva. Zajednička analiza konteksta predviđenih popisa i uticaja koji su nedostaci prethodnih popisa u obe zemlje imali na odnose između zajednica, zemalja i institucija postavili su parametre za sadašnju inicijativu.

Štampani materijal
Credit: Agon Islami

Snimak ekrana Hodže Vesim Avdiu iz video materijala pripremljenog za kampanju, Hodža džamije u Velikom Trnovcu, Bujanovac

Uprkos poboljšanju procedura, i dalje su ostale značajne zabrinutosti u vezi sa sprovodenjem popisa. Konkretno, aktivisti iz albanske zajednice su bili zabrinuti da stanovništvo koje je ranije dozvolilo da ih popis zaobiđe možda neće biti motivisano da učestvuje u popisu i, štaviše, da nisu bili svesni uticaja koji bi nedovoljan broj obuhvaćenih popisom mogao imati na njihovo buduće blagostanje. Strahovalo se da informacije o tome kako da budu sigurni da će biti popisani možda neće dopreti do određenih ljudi - posebno onih u izolovanim zajednicama. U tom slučaju, vladina kampanja informisanja u vezi sa popisom nije bila naročito dalekosežna i ostavila je prazninu koju je trebalo popuniti. Posebno je bilo zabrinjavajuće oslanjanje vladine kampanje na radio, koji ne opslužuje albansko govorno područje. Takođe je postojala zabrinutost zbog broja popisivača koji su raspoređeni u regionu i njihovog poznавanja albanskog jezika.

Kampanju za popunjavanje praznina u informacijama vodio je savez građanskih organizacija i pojedinačnih aktivista iz reda albanske zajednice. U konzorcijumu koji je okupio Centar za demokratiju i obrazovanje - Lugina (primalac sredstava za inicijativu) bile su nevladine organizacije Beyond (Bujanovac), The Future (Bujanovac) i Budi Aktivan 16 (Preševo). Savez je angažovao poznate građanske aktiviste poput Lirone Zuke i Agima Kadrijua, kao i lokalne medijske kuće RTV Preševo, TV Info Puls Vranje, Portal FOLonlajn i Wikiliks. Štaviše, inicijativa je dobila podršku visokog profila od Nacionalnog saveta Albanaca, kao i albanskih političara, predstavnika akademске zajednice i drugih istaknutih profesionalaca u Srbiji, od kojih su mnogi bili uključeni u izradu reklamnog materijala, koji je posebno osmišljen za potrebe kampanje i koji su pomogli u njenoj direktnoj promociji svojim nastupima u medijima i na društvenim mrežama.

U okviru kampanje korišćen je niz različitih proizvoda, alata i aktivnosti:

- Tri video zapisa, pripremljena za emitovanje na lokalnoj televiziji
- Interaktivna onlajn platforma, koja je omogućila zajednicama da pristupe informacijama o popisu i dobiju odgovore na svoja pitanja
- Viber grupa koja je delovala kao dopunski kanal za odgovore na pitanja i širenje informacija o popisu
- Bilbordi i štampani materijali za pružanje informacija o popisu
- Lične posete, posebno izolovanim zajednicama.

Ono što je najvažnije, centralno rukovodstvo kampanje je takođe delovalo kao sagovornik

između Republičkog zavoda za statistiku i opšteg stanovništva. U ranoj fazi je ostvarena interakcija sa osobljem Republičkog zavoda za statistiku u Pčinjskom okrugu u cilju prikupljanja tačnih informacija koje bi mogле biti pružene stanovništvu - a kasnije je ovaj kontakt dalje korišćen za rešavanje pitanja koja su se pojavila duž procesa (npr. putem interaktivnih kanala komunikacije veb portala ili Viber grupe). Partnerstvo sa državnim službama predstavljalо je bitnu komponentu kredibilne kampanje informisanja, ali je takođe ukazalo na neka ograničenja samih državnih agencija. Iako su zvaničnici bili voljni da pruže informacije, po svemu sudeći izgleda da nisu bili spremni da preuzmu aktivnu ulogu koja bi ih istakla kao primarne izvore javnih upita. Zvaničnici su odbili da dozvole da se kontakt podaci njihovih službi koriste u kampanji informisanja.

Bilbord u selu Turija, Bujanovac, poziva stanovništvo da učestvuju u popisu zajedno sa svojim porodicama

Foto: Agon Islami

Internet kampanja je ukupno registrovala 400.000 prikaza. Onlajn portal je registrovao više od 40.000 poseta. Preko Viber grupe je odgovoreno na oko 200-300 upita. Odlasci u izolovane zajednice uključivali su 220 ličnih poseta. od vrata do vrata.

„Popis je proces u kojem smo odlučili da učestvujemo. Od popisa će zavisiti ne samo ekonomski i razvojni politika, već i nivo prava koja ćemo imati u narednih deset godina. Vi i vaša porodica treba da učestvujete u popisu da bismo unapredili ekonomsku politiku, da bismo unapredili svoja prava.“

Shaip Kamberi
Šaip Kamberi, poslanik u Narodnoj skupštini Srbije

„Ovo je istorijski trenutak da se popiše svaki Albanac. U ovim boljim uslovima, svako ima odgovornost bez obzira na društveni status, bez obzira na to gde živi i kako živi, moramo svakog da popišemo kako bismo imali tačan broj jer od tog broja zavisi zastupljenost, kao i pravac delovanja institucija. Da ojačamo Albance, da ojačamo institucije“.

Ragmi Mustafi
predsednik Nacionalnog saveta Albanaca

„Uprkos različitim procenama, Albanci su i dalje većina i to nužno zahteva našu ponovnu potvrdu da smo više brojčano zastupljeni. U tom slučaju reci Da popisu i dokaži da si Albanac.“

Enver Ramadani
predsednik Skupštine opštine Bujanovac

Nije se moglo raditi na drugim tehničkim problemima. Očigledno je da je ostvaren napredak u pružanju jezičke podrške, ali je to bilo izuzetno ograničeno. U Medveđi prevladava nezadovoljstvo zbog popisa, pošto se smatra da državna služba nije uspela da odgovori na zabrinutosti koje su izneli članovi inicijative, a nedostatak kontakta sa albanskom zajednicom u Medveđi bio je evidentan timu za kampanju, koji je u svom izveštaju istakao sledeće:

Jedine objave na albanskom jeziku o procesu popisa dolazile su sa portala Lugalajm (posteri, leci), dok Radio Medveđa, kao jedini medij, nije ponudio nijedan jedini minut programa na albanskom jeziku i nije emitovao nijedan poziv za popis tamošnjim Albancima.

Post-hoc izveštaj o projektu

Društveni uticaj popisa

Popisom je popisano oko 61.000 etničkih Albanaca u Srbiji. Dodatnih 37.000 su popisani kao državljeni Srbije, koji žive u inostranstvu (i stoga ne bi bili deo obračuna za dodelu vladinih sredstava). Izvršni partneri su kampanju ocenili uspešnom a postojali su i znakovi uticaja na albansku zajednicu. Osim razlike koju će brojke načiniti u izdvajanjima iz lokalnog budžeta, dve osobe iz albanske zajednice raspoređene su u komisije u Ministarstvu prosvete i saznaje se da će više Albanaca biti zaposleno u državnoj zdravstvenoj službi. Nacionalnom savetu Albanaca dodeljen je veći budžet. Postoje i naznake da Koordinaciono telo radi na načinima da se približi albanskim zajednicama, pri čemu je šef kancelarije vidljiviji na terenu. Kada je 2. oktobra izvršen napad na pripadnike albanske zajednice, nakon rasta tenzija usled dešavanja na Kosovu, Koordinaciono telo je intervenisalo u ime zajednice.

Proces popisa, međutim, nije smirio političke tenzije oko odnosa između Albanaca i države, i dok je informativna kampanja pokazala nekoliko aspekata konstruktivnog partnerstva između civilnog društva i državnih agencija, političke tenzije su često delovale u suprotnom smeru. Po svemu sudeći je retorika predsednika Srbije, Aleksandra Vučića, dok je popis još uvek bio u toku, osporavala bilo kakve rezultate koji su mogli proizaći iz popisa u albanskim područjima. On je istakao da se ni posle popisa neće znati tačan broj Albanaca u Srbiji, jer „mnoge albanske porodice prijavljuju članove porodica koji su se odselili i više ne žive u Srbiji“. Izjava je dobila odgovor kosovskog premijera, Aljbina Kurtija, koji je naglasio međunarodnu dimenziju popisa stanovništva i njegovu tesnu povezanost sa produženim političkim sukobom oko Kosova.

Pritužbe su se pojavile i na način na koji je popis realizovan u opštini Medveđa, gde su aktivisti izvestili da je albansko stanovništvo značajno brojčano potcenjeno, stavljajući posebnu

Lična poseta izolovanoj zajednici sa aktivistkinjom Lironom Zuka, selo Sjarina, Medveđa
Foto: Agon Islami

odgovornost na pleća lokalnih zvaničnika. Ovde je primećeno posebno slabo raspoređivanje popisivača koji govore albanski. Posledično je registrovano 14.22% albanskih stanovnika opštine, što ih stavlja ispod cenzusa od 15% koji je propisan Zakonom o službenoj upotrebi jezika i pisma Republike Srbije da bi se podržala dvojezičnost na nivou jedinice lokalne samouprave. Nakon popisa stanovništva, praćenje situacije na jugu Srbije i dalje beleži nekooperativan stav lokalnih vlasti, kao i nezadovoljstvo albanske zajednice.

Bez obzira na ove nedostatke, koordinisani i posvećeni naporci albanske zajednice ukazuju na njihovu rešenost da zahtevaju svoja prava kao građani Srbije i naglašavaju njihovu posvećenost integraciji iznad svakog odvajanja od države Srbije.

[3 Sajt Bujanovačke, 26. oktobar 2023, „Vučić: Albanci na popisu prijavljuju ljudе koji godinama ne žive u Srbiji“](#)

[4 Inicijativa mladih za ljudska prava \(2023\), Pasivizacija adresa Albanaca Preševskoj dolini kao diskriminatorna praksa, str. 17](#)

Snimci ekrana kampanje na društvenim mrežama

Izvučene pouke

Konzorcijum je dao niz sopstvenih zapažanja relevantnih za srpske institucije, sažetih u sedam preporuka:

1. Ne politizovati proces popisa.

Tačan razlog odbijanja da se uključe u potpun proces popisa u opštini Medveđa nije jasan, ali se može protumačiti kao politički pokušaj da se smanji zvanični broj Albanaca na tom području.

2. Obezbediti da je digitalna aplikacija dobro testirana i da odgovara svrsi.

Zabeleženi su slučajevi nefunkcionisanja aplikacije, kao i specifični problemi u popisivanju članova porodice.

3. Obezbediti profesionalan pristup raspoređivanju popisivača na terenu.

Bilo je pritužbi na nedovoljan broj popisivača, loše pripremljene popisivače i potrebu za kasnim zamenama kako bi se nadoknadio broj zaposlenih koji su odustali (očigledno zbog niske zarade). Platežni podsticaji namenjeni popisivačima, na osnovu obračuna po domaćinstvu, nisu bili odgovarajući za određena područja - i nisu podstakli da popis dopre do udaljenih područja.

4. Preuzeti obavezu osmišljavanja informativne kampanje i na lokalnim jezicima.

Jedina informativna podrška Albancima u ciljnim oblastima bio je skup brošura Republičkog zavoda za statistiku Republike Srbije. Ovo je bio ozbiljan previd, s obzirom na prethodne bojkote popisa od strane ovog dela stanovništva.

5. Obezbediti telefonsku podršku građanima.

Nedostatak telefonske usluge značio je da su se građani obraćali opštinskim administratorima za informacije o popisu, što je izazvalo dodatni pritisak na administraciju i posledičnu neefikasnost.

6. Uspostaviti međunarodni nadzor nad procesom.

Kontekst albansko-srpskih odnosa utiče na poverenje zajednica u proces, koje je dodatno narušeno izjavama političkih ličnosti. Blisko međunarodno praćenje bi otklonilo nedoumice.

7. Omogućiti članovima porodice da popišu dijasporu, jer ovo jača poverenje.

Proces koji je omogućio da osobe koje trenutno nemaju prebivalište budu popisane izgradio je poverenje i nije izvršio dodatni pritisak da se ove osobe vrate samo da bi bili popisane.

Zaključci za izgradnju mira

Tehnički detalji u vezi sa sprovođenjem popisa u politički osetljivim kontekstima nose sa sobom specifične implikacije po politike, prakse i ponašanja koja utiču na odnose među ljudima, zajednicama i institucijama. Slučaj popisa na jugu Srbije sugeriše sledeće:

- Nedostaci u tehničkim postupcima sprovođenja popisa, kao što su loša priprema popisivača, tehnološki nedostaci, nejasne smernice itd., verovatno će se ustaliti kao diskriminacija u očima marginalizovanih ili manjinskih zajednica, čak i kada su posledica greške ili standarda koji utiču na celokupno stanovništvo. Proaktivna dodela dodatnih resursa za dopiranje do marginalizovanih grupa može smanjiti verovatnoću trajnih pritužbi.
- Gde je moguće, posebne praktične lekcije koje su prikupili ljudi i organizacije koji su radili u popisnom kontekstu uživo treba detaljno proučiti prilikom planiranja takvih procesa u postkonfliktnom ili osetljivom okruženju. Ove pouke treba sagledati kao javno dobro, koje se može podeliti sa kolegama ili zadržati za buduće konsultacije.
- Političko rukovodstvo je predstavljalo ključni preduslov za stvaranje prostora u kojem se može delovati. Precizna uloga međunarodnog posredovanja nije poznata, ali prisustvo OEBS-a predstavljalo je faktor koji omogućava izgradnju poverenja u popis u celini, i dala je političkom i građanskom rukovodstvu albanske zajednice prostor da animira ljudе da učestvuju.
- Svest stanovništva ne treba uzimati zdravo za gotovo, ne samo kada je reč o detaljnijoj praktičnosti popisivanja, već i kada je reč o činjenici sprovođenja popisa. Ovo je posebno slučaj među manjinama koje su u prošlosti izostale iz procesa. Dostavljanje relevantnih, pristupačnih i pravovremenih informacija ovim grupama treba planirati od samog početka.
- Civilno društvo može odigrati značajnu ulogu, kako u planiranju tako i u sprovođenju informativnih kampanja. Građanski aktivisti su generalno u dobroj poziciji da dovedu do razumevanja prepreka za učešće ili dostupnost informacija. Građanske organizacije često imaju odgovarajuće veštine za podsticanje angažovanja i izgradnju poverenja.
- Važno je konstruktivno partnerstvo sa vladinim agencijama. Delovanje građanskog društva bi trebalo da omoguće vladinim agencijama da poboljšaju svoj rad, a ne da deluju kako bi ih zamenile (mada će u nekim slučajevima civilne organizacije možda morati da rade u njihovo ime). U interesu izgradnje poverenja, poruke civilnih organizacija bi trebalo da imaju za cilj da povećaju kredibilitet vladinih agencija, a ne da ukažu na njihove nedostatke.
- Za narative koji se šire u manjinskim ili marginalizovanim područjima od suštinske važnosti treba da budu poruke koje prenose osećaj zašto je učešće važno i od koristi po zajednicu. U slučaju juga Srbije, učešće je imalo za cilj da izvuče veće resurse od vlade, što bi pozitivno uticalo na blagostanje zajednice, međutim podjednako važne mogu biti i poruke koje naglašavaju jačanje lokalnog identiteta.
- Učešće u takvim procesima pojačava osećaj građanskog angažovanja. Masovno učešće se mora podsticati i slaviti kao demonstracija lokalne pripadnosti, uprkos suprotstavljenim narativima političkih aktera. Civilno društvo iz većinskih zajednica može značajno doprineti osećaju integracije jedne manjine, radeći sa njihovom spremnošću da se angažuje, čak i kada je propraćeno aktivnom artikulacijom nezadovoljstva.

Odricanje od odgovornosti: Izradu ovog materijala je finansirala agencija UK Aid Vlade Ujedinjenog Kraljevstva. Stavovi izraženi u istoj ne odražavaju nužno zvaničnu politiku Vlade Ujedinjenog Kraljevstva.

Jačanje lokalnih glasova za pravičan razvoj (ALVED) je 30-mesečni projekat koji finansira Fond Vlade Ujedinjenog Kraljevstva za sukobe, stabilnost i sigurnost, a realizuje ga konzorcijum organizacija koji čine Inicijativa za mirne promene (PCi) , People in need, Građanske inicijative (Srbija), Mreža vršnjačkih edukatora (PEN) i Aktiv (obe organizacije sa Kosova).

Projekat ima za cilj da promoviše, istraži, razvija i sproveđe inovativne prakse koje omogućavaju participativno donošenje odluka koje je uspešno u prevazilaženju barijera između različitih grupa u Srbiji i na Kosovu , i da angažuje zainteresovane strane na projektu u analizi konteksta u kojem se ovaj rad odvija, sa ciljem da se preduzmu zajedničke i strateške mere koje bi doprinele povoljnijem okruženju, koje podstiče inkluzivnu demokratiju i ima pozitivan uticaj na živote običnih ljudi.

E-mejl: agonislami@hotmail.com

Broj telefona: +381637395789

Internet stranica:
<https://luginalajmi.com/>

Centar za demokratiju i obrazovanje - Lugina je dobrovoljna, nevladina i neprofitna organizacija, osnovana sa sveobuhvatnom misijom unapređenja ciljeva u oblastima širenja informacija, kulturnog i umetničkog izražavanja, obrazovanja i zaštite životne sredine. Mimo svojih osnovnih ciljeva, organizacija se aktivno bavi promovisanjem rodne ravnopravnosti, tolerancije, ljudskih prava i prava nacionalnih manjina. Od 2013. godine, u okviru Centra za demokratiju i obrazovanje - Lugina, osnovan je informativni portal na albanskom jeziku „Lugina Lajm“. Portal „Lugina Lajm“ je u poslednjoj deceniji realizovao brojne projekte, uspostavljujući snažne kontakte i saradnju sa lokalnim i nacionalnim institucijama, kao i sa međunarodnim organizacijama.

25B Lloyd Baker Street
London, WC1X 9AT
United Kingdom
europe.southcaucasus@peacefulchange.org
www.peacefulchange.org

Inicijativa za mirne promene je organizacija za izgradnju mira koja se bori za svet bez nasilnih sukoba. Da bismo to postigli, radimo sa zajednicama i njihovim liderima kako bismo se suprotstavili pokretačima nasilnih sukoba. Zajedno gradimo uslove koji održiv mir čine mogućim.

Gradimo duboko znanje i jaka partnerstva gde god da radimo. Ovo nam omogućava da dugoročno radimo na izgradnji održivog mira i da brzo i efikasno odgovorimo na krize.

Radimo samo tamo gde znamo da možemo da načinimo stvarnu razliku u životima ljudi. Mnoge zajednice sa kojima radimo uspešno su upravljale visokorizičnim sukobima i izbegle nasilje, čak i kada bi propadali formalni mirovni procesi.